

Система соціально-економічного впливу на демографічні процеси: необхідність побудови та удосконалення

Економічні реформи років незалежності України далеко не завжди були ефективними та дієвими. Розробка заходів державного управління як директивного, так і індикативного характеру сприяли подальшому розшаруванню українського суспільства на дуже багатих та дуже бідних, ліквідуючи, таким чином, саму можливість формування середнього класу. Слід зазначити, що така соціальна структура населення України значно ускладнює процес стабілізації економічного сектору держави, бо в більшості країн світу об'єктом та орієнтиром для державного регулювання є саме середній клас, соціальні та економічні процеси, в яких він бере участь.

Реформування економічної системи України було спрямовано на досягнення макроекономічних цілей, результати яких були відокремлені від реальної людини, наприклад збільшення обсягів валового та промислового виробництва не призвели до покращення реальних доходів населення за рахунок збільшення розмірів заробітної плати з урахуванням інфляції. Покращення матеріального добробуту населення відбувається за рахунок додаткових прибутків та неофіційну зайнятість, значну частину яких слід вважати тіньовими. Таким чином, на сьогоднішній момент, економічні реформи та економічне зростання держави мають самодостатній характер і не підвищують рівень життя населення України достатньою мірою, що негативним чином відбивається на демографічному стані країни.

Загальна демографічна ситуація світу 21-го століття характеризується катастрофічним зростанням чисельності населення світу в той час, як кількість населення України зменшується. Зменшення чисельності населення України відбувається як за рахунок перевищення смертності над народжуваністю, так і за рахунок від'ємного сальда міграції (різниці між тими, хто прибув до країни з метою постійного проживання та вибув з неї). Негативні тенденції стосуються і

статево-вікового складу населення, демографічного навантаження, густоти розселення та шлюбності. Загальне занепокоєння продовжують викликати загальний рівень здоров'я населення, якість та вартість медичного обслуговування, погіршення українського етнічного генофонду.

Серед вже зазначених факторів, що негативним чином впливають на демографічний стан, слід назвати:

- специфіку регіональної інфляції, що викликана монополізацією ринку споживчих товарів на рівні регіону, яка часто має політичне підґрунтя (врешті-решт, функція багатства та економічного контролю повинна перестати бути функцією влади, подальшого удосконалення вимагають важелі правового та адміністративного відділення влади від бізнесу);

- лібералізацію цін, що призвела до підвищення цін на певні групи товарів до світового рівня, та до безглузлого підвищення собівартості вітчизняного виробництва (необхідно визначити рівень державного втручання в процеси ціноутворення на товари, попит на які є нееластичним, в першу чергу – на товари першої необхідності, комунальні послуги, ліки та медичне обслуговування);

- відсутність перспектив науково-культурного розвитку регіонів, наслідком чого є еміграція наукових робітників та творчої еліти до промислових центрів та за кордон (головний аспект цієї проблеми полягає в низькому рівні застосування наукової та творчої еліти до прийняття експертних рішень на рівні державного управління);

- нульові показники ефективності приватизації для рядового громадянина (необхідним є контроль не лише за приватизацією державної, а й комунальної власності, підвищеної уваги з боку державних контролюючих органів потребують і процеси довгострокової оренди муніципального майна);

- порушення прав людини на виробництві, недотримання роботодавцями чинного законодавства (проблема стосується як приватного, так і державного сектору зайнятості).

Дослідження та вплив на демографічні процеси повинні починатись з регіону, а точніше кажучи, з географічної та адміністративно-територіальної одиниці, яка має повільні або нульові темпи соціально-економічного та культурного розвитку, нестабільну структуру місцевого виробництва з суттєвим обсягом безробіття, та слабо розвинену соціальну інфраструктуру.

Розробка прогнозів щодо чисельності, статеві-вікового складу населення в окремих регіонах України повинна створювати передумови до прогнозування макроекономічного розвитку конкретно взятого регіону. Заходи регулювання та покращення демографічної ситуації в Україні повинні обов'язково включатись до регіональних антикризових програм, що мають розроблятись фахівцями місцевих органів державного управління і самоврядування.

Дуже складним на сьогоднішній момент є не тільки визначення пріоритетів регіональної демографічної політики, а й отримання об'єктивної інформації щодо існуючої ситуації про об'єкт дослідження. Окремому аналізу та подальшій розробці підлягають механізми та джерела отримання інформації щодо демографічних процесів, нові методи її обробки.

На сьогоднішній момент в системі державного управління України досі не існує органа, чи системи органів, які б відповідали саме за демографічну ситуацію міста, регіону, країни. Вирішення проблем, пов'язаних саме з цим питання розподілено між окремими міністерствами та підрозділами державних адміністрацій всіх рівнів. Координація їх діяльності заради досягнення спільної мети – справа складна, яка вимагає ретельного планування, розробки, реалізації та контролю. Поряд з цим у системі державного та місцевого бюджетів необхідно визначити механізми фінансування подібної системи.

Питання щодо можливості впливу на демографічні процеси, вимагає широкого ретельного аналізу з використанням закордонного досвіду та взаємоузгодження економічних, соціальних, екологічних та демографічних тенденцій, що мають домінуючий характер в регіонах України.

Отже проблема заслуговує більшої уваги з боку влади, при чому йдеться не лише про кількість виданих нормативних, урядових чи підзаконних актів, а й

про розробку конкретних методів щодо їх впровадження та контролю за їх виконанням. Тут, в першу чергу, йдеться про органічне поєднання правового, адміністративного та економічного методів впливу на демографічні процеси.

Кінцевою метою свідомої діяльності в галузі економічної політики є добробут та здоров'я населення країни, обов'язковою умовою якої є економічна безпека держави. Однак, головною складовою економічної безпеки – є безпека демографічна, яка в свою чергу складається з біологічної, екологічної, технологічної та інших видів.

Під демографічною безпекою слід розуміти наявність стабільних та прогнозованих темпів відтворення населення як природним, так і міграційним способом; наявність способів швидкого реагування та ліквідації наслідків демографічних криз у разі їх появи.

Демографічне відтворення України, як і економічне, повинно починатись саме з регіону. У випадку вдалого застосування заходів щодо поліпшення стану окремої території їх можна використовувати й на загальнонаціональному рівні.

Література:

1. Волков А.Г. Семья – объект демографии. – М.: Мысль, 1986. - 271 с.
2. Демографическая политика в современном мире. Аничкин А.Б., Бодрова В.В. и др. – М.: Наука, 1989. - 180 с.
3. Запоточний І.В., Захарченко В.І. Державне регулювання регіональної економіки. – Харків – Львів – Одеса: ТОВ «Одіссей», 2003 р. – 592 с.
4. Яковенко Р. В. Необхідність побудови та удосконалення системи соціально-економічного впливу на демографічні процеси / Роман Яковенко // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [„Наука та інновації – '2005”]. (Дніпропетровськ, 17-31 жовтня 2005 р.). – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2005. – Т. 11 : Економічні науки. – С. 117–120.

Р. В. ЯКОВЕНКО,
к.е.н., доцент